

Indledningen er redigeret af Steen Tullberg og Krista Stinne Greve Rasmussen
Tilsyn ved ph.d. Jesper Tang Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med
punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Moses og Jesus”

ved Stine Kylsø Pedersen

Indhold

- 1 Værkets anledning og baggrund
- 2 Indhold
  - 2.1 Fra Tugtemester til Skolemester
  - 2.2 Skabelse frem for lov
- 3 Efterspil
- 4 Anvendt litteratur

1 Værkets anledning og baggrund

Den 31. oktober 1852 udkom artiklen “Moses og Jesus” i *Dansk Kirketidende*. Heri udfolder Grundtvig sin forståelse af forholdet mellem lov og evangelium med udgangspunkt i den lutherske tradition, som et svar på den kritik han i den afsluttende passage italesætter om, at han var blevet beskyldt for at tilsidesætte eller ringeagte Bibelen (715).

Opvokset som han var med den lutherske statskirke, blev det først for alvor klart for Grundtvig efter hans ‘mageløse opdagelse’ i 1825, at flere elementer ved de lutherske dogmer var utidssvarende. Med årene begyndte han derfor i mere og mere udtalt grad at kritisere sin samtid for at have overtaget lutherdommen alt for ukritisk og ensidigt uden hensyntagen til udviklingen af menneskelivets vilkår i en anden historisk kontekst (se Holm 2017, s. 23 f.; Grane 1983, s. 271).

Særligt siden 1830’erne havde Grundtvig ofte kritiseret brugen af Luthers lille Katekismus i opdragelses- og undervisningssammenhænge (Holm 2017, s. 26), og et af kritikpunkterne i “Moses og Jesus” omhandler netop indlemmelsen af dekalogen samt Luthers udlægning af de ti bud i katekismen. Denne sammenblanding af

Moseloven og evangeliernes beretninger om Jesu liv og gerning er ifølge Grundtvig ugunstig som forberedelse til kristenlivet, hvilket han også illustrerede nogle år tidligere i de dialogiske værker “Den kristelige Børnelærdom” (angiveligt skrevet i 1840, udkommet i 1876) og “Samtaler om den Christelige Børnelærdom” fra 1849.

Artiklen taler derfor ind i en teologisk tendens i Grundtvigs forfatterskab omhandlende den lutherske virkningshistorie, som han særligt beskæftigede sig med i midten af 1800-tallet og som fortsatte frem til hans død (se Pontoppidan Thyssen 1983, s. 341).

2 Indhold

2.1 Fra Tugtemester til Skolemester

Indledningsvis understreger Grundtvig den repræsentative betydning, som “Stormændene” (705) Moses og Jesus har haft i menneskehedens historie, og samtidig indleder han sin anklage mod Luthers sammenblanding af de to, som kommer til udtryk ved indlemmelsen af Moseloven i *Den lille Katekismus*.

Grundtvig mener ikke, at noget bud kan stå i spidsen for forberedelsen til et kristent liv, og advarer mod kombinationen af “*Lougiveren*” Moses i samspil med “*Livskiærneren*” Jesus direkte kan være en hindring for det vigtigste og mest centrale i den kristne lære, nemlig “*Omvendelse og Tro*” (708), dvs. dåben og trosbekendelsen. Resultatet af at sammenblende de to er ifølge Grundtvig skadelig for det åndelige livs vækst, da det “forhindrer eller forsinker og forbittrer dog det Gienløsningens, Gienfødselsens og Fornyelesens Værk, som er Christi Evangeliums Ære og alle Menneskers Tarv” (708).

Grundtvigs sag i “Moses og Jesus” er derfor at udfolde sin forståelse af loven og dens forhold til evangeliet. Han vil ikke adskille de to testamenter, men argumenterer for, at man i stedet for at anskue loven ‘paulinsk’ som en “*Tugtemester*” (709), som Luther gør i sin udlægning af Gal 3,24-25, må tale om Moses som en “*Skolemester*” (710). Loven skal betragtes som “en *Oplysning*, man frit benytter sig af, som man kan og vil” (711) uden nogen form for tvang, hvilket står i kontrast til Luthers forståelse af trostilegnelse (jf. “*Fortalen*” i *Den lille Katekismus*).

Dertil anfægter Grundtvig også den “*blinde Bogstavtro*”, som hidtil har forhindret modtagerne i at få det rette indtryk af Bibelen og vejen til frelse, og han advarer imod, at konsekvensen ved at følge de lutherske trosartikler resulterer i en “*livløs og frugtesløs*” tro (711). Derudover pointeres det også, at forsagelsen ikke må ignoreres som genfødselsvilkår ved dåben.

2.2 Skabelse frem for lov

Fra sp. 713 beskriver Grundtvig, hvad han mener, er den rette måde at blive introduceret til kristenlivet på; for at kunne forstå Jesu levnedbeskrivelser – som bør være det første, man får kendskab til – forudsættes en viden om skabelsesberetningen og menneskets oprindelige tilstand:

thi først ved denne Oplysning af første *Mosebog* tændes et Lys i vor Tankegang om det oprindelige Forhold mellem Gud og Menneske og om det syndige Menneskes Trang til en guddommelig Frelser, uden hvilket Lys vi vel ingenlunde tør kalde Hjertets christne Tro umuelig, men dog slet ikke kan tænke os nogen christelig Væxt og Udvikling (713).

Skabelsesmyten er derudover også en vigtig nøgle i samspil med de apostolske skrifter for at kunne forstå den tredje trosartikel i trosbekendelsen, som omhandler Helligånden. Hos Grundtvig er det altså den indledende beretning fra 1. Mosebog, som må danne grundlag for forberedelsen til kristenlivet og ikke kun budene, hvorfor han hellere bruger udtrykket “Moses og Profeterne” i stedet for “Loven”.

Grundtvigs understregning af den bevarede gudbilledlighed efter syndefaldet som vej til at gøre evangeliets tale forståelig for menneskene, indikerer endnu en afstandstagen til Luther; dette positive syn på menneskets natur trods faldet står i kontrast til den lutherske syndsbevidsthed, hvor menneskenaturen netop grundet faldet var blevet uopretteligt fordærvet og havde brug for loven som en forudsætning for at opnå syndserkendelse- og forladelse (Stokholm 2003, s. 102-104).

Artiklen indeholder altså flere af Grundtvigs for forskningstraditionen velkendte kritikpunkter af den lutherske arv (jf. f.eks. Holm 2017 og Korsgaard 2004).

3 Efterspil

Få år efter udgivelsen af “Moses og Jesus” udkom den artikelserie, som i 1868 blev samlet i bogform under titlen *Den christelige Børnelærdom*, der ofte bliver betegnet som Grundtvigs teologiske hovedværk. Heri udfolder Grundtvig flere af de tematikker og kritikpunkter mod lutherdommen, der også gjorde sig gældende i “Moses og Jesus”, som derfor kan anses som en forløber for dette arbejde. Se indledningen til den samlede udgave [her](#).

4 Anvendt litteratur

- Grane, Leif (1983) *Evangeliet for Folket. Drøm og virkelighed i Martin Luthers liv*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1849) “Samtaler om den Christelige Børnelærdom” i *Dansk Kirketidende*, nr. 215, sp. 97-111. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1868) *Den christelige Børnelærdom. Anden Udgave*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1876) “Den kristelige Børnelærdom” i *Dansk Kirketidende*, nr. 19, sp. 313-328. København.
- Holm, Anders (2017) “Grundtvigs Lutherbilleder” i *På afstand. Forskydninger mellem Grundtvig og Luther*, s. 15-36. København.
- Korsgaard, Ove (2004) “Fra tugtemester til skolemester: Om forskelle mellem Luther og Grundtvig” i *Grundtvig-Studier*, s. 34-61. København.

- Luther, Martin (1532) *Den lille Katekismus*.
- Stokholm, Anja (2003) "Om forholdet mellem skabelse og syndefald hos Grundtvig og Luther" i *Grundtvig-Studier*, s. 88–125. København.
- Thyssen, Anders Pontoppidan (1983) "Grundtvigs tanker om kirke og folk 1848-72" i *Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys. Hovedtanker og udviklingslinier fra de senere års Grundtvigforskning*, s. 335-359. Århus.